

FORMIDLER & FORMILDER

Hvorfor virker studieværten ofte som en overfladisk konferencier i nyhedsudsendelserne i stedet for at guide seerne til en forståelse af indholdet? Anne Katrine Lund har fulgt studieværterne i Danmarks Radios *TV-Avisen* på tæt hold i tre måneder og siden analyseret 14 vilkårlige udsendelser. Hendes konklusion er, at bevidstheden om situationens og genrernes krav er meget begrænset. Studierne bygges om, og teknikken giver mulighed for smarte effekter, men hvordan indholdet formidles bedst, levnes der hverken nok ressourcer til eller interesse for.

Af Anne Katrine Lund

Studieværten er det menneske, der fortæller seerne om alverdens nyheder. Det er ham, der er ansigtet udadtil. I den trykte presse er afsenderen mere skjult bag spalternes ord, mens afsenderen i tv er til stede. I den forstand er tv-mediet mundtligt, selv om man ikke kan samtale med det. Fiske & Hartley kalder fjernsynet *vor tids skjald*¹, en nutidig udgave af oldtidens fortæller, der via rituel fortætning bekræftede verdens sammenhæng og den enkeltes plads i den fælles kultur. Derved overførte skjalden et mere eller mindre indirekte budskab om tryghed og sikkerhed. Uden at jeg skal gå dybere ind i denne sammenhæng, vil jeg dog tilføje, at TV-Avisens studievært må være personificeringen af denne skjald. Han ikke alene formidler sine budskaber om verdens begivenheder (især ulykker), men fungerer også som formilder. Et smilende ansigt hilser os vel-

kommen og efter et strejftog gennem verdens brændpunkter, ønsker det smilende ansigt os en fortsat god aften. Verden står endnu, og vi kan med studieværtens smilende velsignelse nyde resten af aftenkaffen. Men er studieværten bevidst om sin rolle som formidler, og udnytter han den på en måde, så seerne får de bedste muligheder for at forstå indholdet i formidlingen? Det var det grundlæggende spørgsmål, jeg satte mig for at undersøge.

Undersøgelsen bragte mig vidt omkring. Med afsæt i den klassiske retoriks definition af situationen med orator som udgangspunkt, måtte jeg tage afstikkere til bl.a. medievidenskaben og Handelshøjskolens organisationsanalyse, før jeg til fulde kunne forstå studieværtens rolle i TV-Avisen. I denne sammenhæng vil jeg beskrive min opfattelse af studieværtens rolle eksemplificeret ved én af de mange genrer i TV-Avisen, nemlig den såkaldte spib (speaker i billedet) eller oplægget, som den korte indledning til hvert indslag også kaldes. Men først

☞ Anne Katrine Lund (født 1970) er Ph.D.-studerende på retorikstudiet i København, hvor hun arbejder på en Ph.D.-afhandling om brevets status og vilkår i informationssamfundet. Nærværende artikel bygger på hendes specialeafhandling (hovedopgave) fra maj 1995. Forfatter til blandt andet "Gør tanke til tekst", 1993 og medforfatter til "Skrivehåndbogen", udgives 1997.

1 Fjernsynets sprog, 1981.

lidt om forudsætningerne for studieværtens diskurs - hvorfor tænder vi egentlig for nyhederne?

Delectare fornægtes og prioriteres på én gang

Hvorfor seerne overhovedet tænder for nyhedsudsendelser, er en meget vigtig problematik, der kun er undersøgt i ret begrænset omfang. Som antydet mener jeg ikke, at det alene er for at blive oplyst om sidste nyt, at vi hver dag ved nyhedstid trykker på fjernbetjeningen. Ikke desto mindre ser de fleste undersøgelser på nyheder som information; som en del af den nødvendige oplysning i et demokrati. Hvilket de naturligvis også er, men det kan virke en smule naivt eller idealistisk *kun* at se på udsendelserne som oplysninger til borgerne om samfundet. Ligesom det vidner om manglende bevidsthed om den retoriske treklang (delectare, docere og movere), der ikke kan adskilles. Men også seertallene viser, at det næppe kan anskues som ren informationstrang. Nyhedsudsendelser er meget sete. Som det fremgår af tabellen nedenfor, der viser seere til de danske nyhedsudsendelser i den periode, jeg nær-så TV-Avisen, ser mange mennesker endda indtil flere nyhedsudsendelser hver dag.

Da udsendelserne ofte har næsten samme indhold, kan det næppe alene være ønsket om information, der er styrende. Det er naturligvis en del af funktionen, men hverken det underholdende eller det rituelle element skal nok overses. Det rituelle har jeg allerede været lidt inde på - at se de daglige nyheder, at følge med, føler de fleste, man bør, og denne selvlegitimering er nok en del af grunden til, at fjernsynet tændes ved nyhedstid; man skal kunne snakke med i frokostpausen næste dag. Det er en del af den daglige rytme at se nyheder, hvilket bl.a. underbygges af den hidsige diskussion, når nyhedsudsendelser skifter sendetid. "Det er et ritual," svarede en af respondenterne i en receptionsanalyse af tv-nyheder, og Klaus Bruhn Jensen fortsætter: "Nyhedsritualet er [...] med til at give hverdagen en bestemt mening og form."²

Det underholdende element er ikke et, man gerne taler om. Klaus Bruhn Jensen omtaler i en anden receptionsanalyse af amerikanske nyheder³ denne vægning ved at fokusere på det underholdende. Alle respondenter oplyser, at de ser nyheder for at blive

informeret, virkeligheden bør jo ikke bruges som underholdning, men i slutningen af interviewet fremgår det ofte, at det også er for at blive underholdt.

Redaktionerne sætter også informationen højest, men er meget opmærksomme på underholdningsmomentet. Det hedder det naturligvis ikke, man taler om at skabe liv i udsendelsen, skabe flow, fange seerne - alt sammen for at holde på seerne hele udsendelsen - holde dem i ånde, underholde.

Men trods vægningen ved udadtil at prioritere delectare, viste min undersøgelse, at det måske i virkeligheden er den, der prioriteres allerhøjest ved både udvælgelse af studieværter og vægning af de daglige ressourcer. Lad mig blot her slå fast, at det efter min mening ikke er spor odiøst at ville gøre programmet interessant og underholdende, blot det ikke går ud over muligheden for at hente information. Det primære mål må være docere, men naturligvis også via både delectare og movere,⁴ blot de ikke skygger helt. Man skal nok heller ikke undervurdere behovet for underholdningsværdi; hvis seerne keder sig, zapper mange måske til noget direkte underholdende. Faktisk viste undersøgelser, den gang Sverige fik to kanaler, at mange af de seere, der hidtil trofast havde set nyheder, stillet over for valgmuligheden, valgte det mest underholdende tilbud.

Seernes situation

At diskutere studieværtens rolle som sproglig formidler uden kort at komme ind på seernes situation og forventning ville være mod retorikkens heldssyn. Hvad seerne husker, forstår og forholder sig til, er der lavet adskillige undersøgelser af, ligesom fjernsynsvanerne (forstået som antal timer med tændt fjernsyn) er undersøgt nøje, men *hvor*-*dan* seerne opfører sig, når fjernsynet er tændt, hvor opmærksomme de er, er kun undersøgt i meget begrænset omfang,⁵ og jeg vil kun ganske kort komme ind på dette ellers interessante aspekt af fjernsynskiggeriet. En af undersøgelserne er foretaget af de engelske forskere Peter Collett og Roger Lamb.⁶ De overtalte en stor gruppe mennesker til

4 Uden at det naturligvis skal gå ud over den upartiskhed, der er et krav i reglerne for programvirksomheden i DR.

5 Jf. også Robert Allen: *Channels of discourse*, 1987, s.127.

6 *Watching families watching television*, 1986.

2 Verdensnyheder. Forskningsrapport 2B/94 s. 27.

3 *Making sense of the news*, 1986.

at få kortlagt deres opførsel, når de så tv. Hver gang forsøgspersonerne tændte fjernsynet, blev de selv optaget på video. Resultatet var meget klart; opmærksomt, fokuseret fjernsynskiggeri var der meget lidt af. Det meste af tiden lavede forsøgspersonerne alt muligt andet end at se på skærmen: de snakkede, læste avis, lavede mad, foretog sig noget i et helt andet rum osv. Tv-sening er blevet en anti-begivenhed, et akkompagnement til anden aktivitet.

Det sætter efter min mening en del af medieforskningen i et lidt naivt skær. Hvad fortæller alle huskbarhedsanalyserne om programkvalitet og sprog, hvis seerne slet ikke har været opmærksomme og prøvet at huske og forstå? Kan redaktionerne have lagt nok så meget arbejde i at anskueliggøre, uden at indholdet bliver husket af den grund? Nogle undersøgelser er lavet med et mere koncentreret publikum, men alle telefoninterview-undersøgelserne, der bygger på opkald efter nyhedstid, må ofte bygge på seere, hos hvem fjernsynet godt nok har været tændt, men hvor koncentrationen ikke har været imponerende.

Studieværten kan ikke i sit arbejde med indhold og form tage højde for, om fru Larsen samtidig fortæller familien om en oplevelse i Super Brugsens kø. Indholdet skal være klart og tilgængeligt for de opmærksomme seere. Det er seernes eget valg, men det skal være muligt at kunne forstå og forholde sig til indholdet.

Men studieværterne bør forholde sig til deres egen rolle i udsendelsen, og seernes forventninger til netop dem. Inden for forståelsesvidenskaben, hermeneutikken, arbejder man som bekendt med den såkaldte hermeneutiske cirkel. Den beskriver, hvordan vi forstår. Tanken er, at man forstår ved en stadig vekselvirkning mellem del og helhed. Man har en idé om helheden, opfatter en del - ser om det stemmer overens med fornemmelsen af helheden, justerer den, fanger en del mere, præciserer helheden etc. Hermeneutikken opstiller forskellige sådanne hermeneutiske cirkler for de enkelte samspil blandt andet: "en bevægelse mellem den genreforventning, man møder op med, og den præcisering af genrebegreb og genreegenskaber, der sker i og med forståelsen."⁷

Denne genreforventning mener jeg sagtens, man kan udvide til at omfatte forventning til ethos

og præcisering eller justering af denne opfattelse i løbet af mødet med teksten.⁸ Altså en hermeneutisk cirkulær bevægelse mellem forventningerne til ethos og alle de indtryk, man løbende får via selve talen.

Jeg ønsker altså at udvide Aristoteles' ethos-begreb til at omfatte forventningerne på grund af den enkeltes forhåndskendskab til personen. De tre kategorier Aristoteles opdelte ethos i: *phronesis*, *areté* og *eunoia*, er også svære at forestille sig, kun bygger på det, man som seer oplever i situationen. I vort moderne informationsamfund ved vi meget om hinanden og især om de kendte. Hvis man vil, kan man følge med i alt fra studieværternes favoritolakrids til deres tanker om juletraditioner. Langt de fleste seere har et indtryk af personen bag, og hele dette kendskab må spille ind, når vi lytter til dem. Vi har altså et klart billede af dem, af hvad der er naturligt for dem, og hvornår de spiller komedie eller forsøger at ændre facon. Alt sammen elementer, der spiller ind i vores opfattelse af deres studieværtfunktion. Forudforståelsen kan ikke suspenderes.

Denne udvidelse af ethosbegrebet kan i øvrigt allerede findes i nogen udstrækning hos Cicero: "The Ciceronian doctrine depends in part upon the previous impression of the speaker's character."⁹

Vores forudforståelse vil altså altid spille ind. Vi ser i en eller anden udstrækning det, vi forventer. Seernes forventninger til TV-Avisens studieværter er nok i høj grad styret, ikke kun af deres forhåndsviden om de enkelte værter, men også af deres forventninger til genren - altså dén hermeneutiske cirkel, der dannede grundlag for udvidelsen. TV-Avisens stramme repetitive form bevirker nemlig, at vi forventer, at studieværten spiller en helt bestemt rolle med meget små udsving. De befinder sig i ret stramme tøjler, et sted midt i mellem den anonyme formidler og den personlige studievært.

Ingen ville bryde sig om, hvis vi pludselig ustandselig skulle høre studieværtens egen personlige mening om alt det, der skete. Ingen ville føle sig sikre på de informationer, de hørte, hvis studieværten virkede, som om han læste en tekst op, han slet ikke forstod. Og ingen ville bryde sig om, hvis det var en maskine, der blot læste op. Seerne forventer en studievært, der er troværdig, der fortæl-

7 Bukdahl: Forudsætninger for forståelse: forudforståelse, 1980, s. 93.

8 I betydningen af både skreven og talt tekst.

9 Sattler: Conceptions of ethos in ancient rhetoric, 1947, s. 65.

ler, formidler og formilder. En der ikke skygger for informationerne selv, men heller ikke er helt væk - skjalden skal være et menneske.

For ikke hverken at blive helt slugt af seerne eller miste kontrollen over sit udtryk, skal studieværten nærmest iscenesætte sig selv, som den tidligere studievært i TV-Avisen Nina Hansen har udtrykt det: "Du skal iscenesætte dig som dig selv."¹⁰

Det olympiske overblik

Det er studieværtens opgave at forankre diskursen både rumligt og tidsligt. Studieværten i studiet udgør nuet i den fragmentariske udsendelse, han samler alle trådene, så udsendelsen kommer til at virke som en højt organiseret fortælling, der fortæles med et nærmest olympisk overblik af en stærk fortæller.

Klaus Bruhn Jensen udtrykker studieværtens rolle således: "The television news genre consists of a set of discourses, and the role of the anchorperson is to organize and mediate between these discourses. In doing so, the anchorperson comes to symbolize the status of the news organisation as well as the quality of the news account, and she projects a particular stance for himself or herself and for the recipient."¹¹

Man kan ligne rollen med en guides. Når vi tænker for TV-Avisen, får vi studieværten på besøg i stuen i den fælles nutid.¹² Det er så studieværtens opgave at sende os afsted til de enkelte nyheder, tage imod os igen i studiet, lede os videre til et nyt emne og med videre i udsendelsen. Studieværtens ethos skal bære diskursen; hvis vi skal stole på de oplysninger TV-Avisen giver, på den mundtlige formidling, skal vi have tiltro til mennesket. Hvert emne, der tages op, forvandles fra at være en "objektiv" erkendelsesgenstand til et subjektivt emne - den talendes emne. Hermed afslører det med Fafners ord "selve sin retoriske dimension."¹³

Studieværtens ethos er altså altafgørende. Man kunne i denne forbindelse konkretisere ethos til de fem dyder Klaus Kjøller opstiller i bogen Gode

Grunde:¹⁴

- dyd 1: ærlighed, åbenhed;
- dyd 2: idealisme, altruisme - dvs. agenten er drevet af ønsket om, at så mange som muligt skal have det så godt som muligt - det modsatte af egoisme;
- dyd 3: teknisk dygtighed, overlevelsesevne, tilpasningsevne; energi, aktivitet;
- dyd 4: indre sammenhold, solidaritet; om en person: stabil, konsekvent i sine meninger og holdninger;
- dyd 5: evne til selvkritik; selvironi, humoristisk sans."

Dyderne er udviklet mht. politikeres argumentation, men jeg mener sagtens, de med nogen justering kan benyttes til at beskrive de egenskaber, seerne hæfter sig ved hos en studievært. Naturligvis ses studieværterne ikke som garanter for en politik, men som guider i den komplicerede virkelighed. Omformuleret kunne de lyde:

Dyd 1: Virker studieværten åben og naturlig? Det første aspekt viser DR's undersøgelser, at især de ældre hæfter sig ved - 'giver studieværten noget af sig selv?' Mens naturligheden er vigtig for alle seere, det skal virke som om, studieværten er troværdigt til stede i formidlingen.

Dyd 2: Er studieværten en pålidelig formidler og formilder? Den altruistiske tilsidesættelse af eget ego er naturligvis svær at overføre fra politik, men jeg mener, at formidler/formilder-rollen har rod i en baggrund, der minder om det altruistiske. Studieværten skal hjælpe seerne gennem dagens nyheder - han skal forankre, forklare og til sidst forlade seerne med et stort smil, så de kan fortsætte aftenen.

Dyd 3: Er studieværten teknisk dygtig, energisk og aktiv? Igen får formuleringen af dyden nogle lidt andre undertoner end de oprindelige politiske. Den tekniske dygtighed har inden for politik blandt andet at gøre med forhandlings- og argumentationsevne, mens den tekniske dygtighed for studieværten har at gøre med blandt andet formidlings- og oplæsningsevne. Som bl.a. Yoakam og Cremer

10 Citeres af Søren Kaster, 1991, s. 41.

11 Making sense of the news, Århus 1986, s.65-66.

12 I en undersøgelse af den amerikanske/internationale nyhedsstation CNN fandt Karen Bredegaard og Mette Davidsen-Nielsen ud af, at der her lige frem kun benyttes nutid og fremtid - unægtelig en unik diskurs. 'The flow must go on' 1992.

13 Retorikken i vor tid. In: Interferens - om humaniora, Odense 1988, s.262.

14 s. 85f

har vist¹⁵, tilgiver seerne let en enkelt fejl i ny og næ, mens gentagne tekniske fejl og mangel på præcision og klarhed skaber irritation.

Dyd 4: Er studieværten stabil og konsekvent? Politisk er denne dyd central; skifter politikerne meninger som vejrhænder, eller står de fast? Da studieværten skal være upartisk, er denne del af dyden ikke særlig relevant. Men stabilitet er også et nøgleord for præsentationen af nyheder. Som nævnt ovenfor skal seerne have tillid til studieværtens professionalisme, hvilket kræver en stabil indsats i hver eneste udsendelse. Eller som den amerikanske skærmtræner Virginia Sheerwood så amerikansk udtrykker det: "You're never better than your last show."

Dyd 5: Har studieværten humoristisk sans, evne til selvkritik og -ironi? Denne dyd har for studieværten at gøre med overskuddet i situationen. Tackler han fejlene med et smil, eller haster han nervøst og undskyldende videre? Virker han selvhøjtidelig, eller er der plads til antydningssvis selvironi? Denne dyd tror jeg, mange skandinaviske seere sætter højt. Godt nok skal vi have tillid til studieværtens olympiske overblik, men det gør dem ikke til afguder - i hvert fald skal de ikke virke som om, de selv synes, de er det.

Studieværten spiller en stor rolle for seerne. Seerne vurderer deres personlighed såvel som deres professionalisme. Mennesket, der fortæller, er centralt i formidlingen - troværdigheden er vigtig for mange og for mindst lige så mange har indtrykket af personligheden betydning for oplevelsesværdien - for nu ikke at bruge det forkætrede ord: underholdningsværdien - af TV-Avisen.

Men nok om idealer. Virkeligheden viste, at TV-Avisen langt fra levede op til de idealer om hensigtsmæssig formidling, jeg her har skitseret. Jeg vil straks understrege, at det ikke skyldtes studieværterne alene, men hele prioriteringen af deres virke i Danmarks Radio; udvælgelsen og uddannelsen.

Lad os kort se nærmere på én af de genrer, hvor undersøgelsen helt konkret viste problemer, nemlig spib'en.

Resumeet som falsk løsen

Spib'en er sammen med efterspib'en studieværtens vigtigste genre. Det er via disse, han skal holde hele den fragmenterede udsendelse sammen og forankre den i nuet. Det er en genre, der fordrer kort-hed; en spib er typisk 10-14 sekunder lang.

Studieværtens arbejde med spib'en er meget begrænset. Alle reportere skal lave et udkast til teksten, som studieværten dernæst skal tilpasse til sin egen stil og til indslagets placering i udsendelsen. Det betyder, at studieværten er fuldstændig afhængig af, hvornår reporteren afleverer sit udkast, hvilket sjældent sker i god tid.

Spib'en skal indstille seernes forventninger til indslaget på den rette måde. Den skal spore seerne ind på, hvad det handler om, hvem og hvor det er og også gerne, hvorfor det er interessant eller relevant. Guiden skal sende seerne afsted på den bedst mulige måde. Så kort kan de store krav til den korte genre rides op, men spørgsmålet er, hvordan man bedst opfylder disse krav. Lærebøgerne i tv-journalistik giver ikke journalisterne megen hjælp. For eksempel bruger Thorsen og Møller i bogen *Tv-journalistik* samlet én side på både spib og efterspib. Her fortæller de kort sagt mht. spib, at der er uenighed om, hvorvidt spib'en skal være, hvad de kalder, et koncentrat af indslagets klimaks eller blot antyde klimaks for ikke at ødelægge interessen. Men, skriver de: "Generelt kan man sige (hvad enten man vælger det ene eller det andet), at oplægget kun må indeholde een historie."¹⁶ Unægtelig ikke særlig meget hjælp til den kommende tv-journalist.

Efter i månedsvis at have skrevet spib'er sammen med studieværterne, fandt jeg frem til en række spib-kategorier, der til sammen dækker genren som den bruges i dag. Jeg har valgt at opdele dem efter deres funktion i forhold til indslaget. Grundlæggende mener jeg, at der findes to typer: resuméspib'en, og noget, jeg vil kalde bolsjespib'en.

Resuméspib'en er den hyppigste, den der er nødvendig ved komplicerede og alvorlige indslag. Der findes efter min mening flere typer resuméspib'er med forskellig nuancerings- og resumeringsgrad. Jeg har klassificeret dem således:

¹⁵ ENG: Television news and the new technology, 1989, s.62.

¹⁶ Tv-journalistik s.193.

Klassisk resumé, det vigtigste indhold ridses op. Den svarer til nyhedstrekantens begyndelse.

Danmarks nyudnævnte EU-kommissær blander sig nu i økologi-debatten. Hun mener, at landbruget skal tvinges til at dyrke økologisk ved at frataget en del af EU-støtten.

Placering. Præsentation af tid, sted, land eller lignende, så seerne ved, hvor indslaget foregår.

EU-kommissionens formand Jacques Delors besøgte i dag statsminister Poul Nyrup Rasmussen på Marienborg for at drøfte miljø, vækst og beskæftigelse i Europa.

Opridsning. Spib'en opridses konflikten aktører. Typisk i konfliktindslag.

Herhjemme glæder både landbruget og industrien sig over det svenske ja til EU. De regner med større eksport og dermed flere arbejdspladser i Danmark ... men bankfolk er knap så optimistiske.

Det er nu. Spib'en understreger, at det er lige nu, typisk overgang til live-reportage.

Det bliver ved. Spib'en resumerer sammenhængen med den seneste tids nyheder, typisk 'X- sagen fortsætter...' Forudsætter ofte kendskab til gårsdagens udsendelse.

Bolsjespib'en er så naturligvis de tilfælde, hvor indslaget karakter åbner mulighed for en mere kreativ udnyttelse af spib'en. At jeg har valgt at lade bolsje indgå i navnet skyldes, at denne spib-arts fællestræk er, at den prøver at lokke seerne med forskellige midler eller bolsjer. De kan være af meget forskellig art, fx

Det gælder dig. Spib'en bruges til at motivere seerne umiddelbart, typisk ved at understrege, at indslaget emne rammer eller gælder seerne.

Der er godt nyt til de hundrede tusinder af danskere, der lider af migræneagtig hovedpine. I dag koster effektiv behandling dyrt - men bedre og billigere præparater er på vej.

Overraskende konstatering. En direkte appetitvækker for eksempel et udsagn, der vækker seernes nysgerrighed - kan det virkelig være rigtigt?

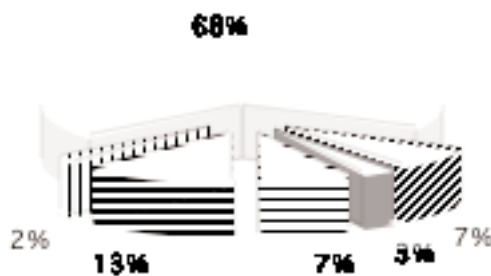
Der laves alt for mange medicinske forsøg,

som ikke er nødvendige. Det siger sociologen Lone Scozzza, som i dag deltog i en konference om patientforsøg på amtspsygehuset i Herlev.

Spænde forventningen. Spib'en bruges til at skabe en eller anden form for mystik, eller på eventyragtigt vis begynder den en fortælling.

I næsten ubemærket er der opstået en ny gigant i den danske pengeverden ... og bag det står Nykredits topchef, Mogens Munk ... Nu udfordrer han også Den Danske Bank.

Med afsæt i denne kategorisering analyserede jeg 14 dages nyhedsudsendelser. Resultaterne viser tydeligt, at bevidstheden om genren er meget begrænset.

Figur 1. spib-typernes brug

Faktisk antal: Klassisk resumé: 77 (68%), Placering: 8 (7%), Opridsning: 3 (3%), Det er nu: 0, Det bliver ved: 0, Bolsjer: 0, Overraskende konstatering: 8 (7%), Spænde forventningen 14 (13%), Det gælder dig: 2 (2%).

76% af spib'erne er direkte resumeer, mens 86% tilhører resumé-spib-genren. At det er tilfældet, skyldes sikkert, at resumeet er den klassiske begyndelse i journalistik. "Reporters use the inverted pyramid style for most news stories," skriver Fred Fedler i 'Reporting for the Print Media.'¹⁷ Som det fremgår af titlen, er den bog rettet mod den skrevne presse, men det er også den, langt de fleste journalister er uddannet til at skrive for. Naturligvis er der sket forandringer på Journalisthøjskolen, men det tager lang tid, før de for alvor kan mærkes. Og de nye lærebøger i tv-journalistik rummer, som nævnt, hverken nogen særlig genreindsigt eller, i parentes bemærket, nogen indsigt i det tv-egnede sprog i fikspunktet mellem tale og skrift!

Det klassiske resumé er uden tvivl en fordel ved meget komplicerede indslag. Dét giver det seerne mulighed for på forhånd at indstille forventninger-

ne på det rette tema og giver dem derved mulighed for at overskue indslaget bedre og måske forstå flere biomstændigheder, end hvis de havde skullet koncentrere sig om i det hele taget at forstå hovedbudskabet.

Men spørgsmålet er, om det altid er en fordel for seerne at høre et resumé - om essensen altid er et resumé. Et resumé kan være meget kompakt, når det præsenteres i en spib, og derved svært at nå at fange. Alle oplysningerne kommer på én gang. Det kan ofte være meget mere seervenligt i stedet for at præsentere et helt resumé, for eksempel blot at placere begivenheden og de medvirkende. På den måde har seerne de rette forventninger til hvem og hvor, og så kan indslaget koncentrere sig om hvad, hvordan og hvorfor. Desuden kan en opridsning af konflikten i indslaget på samme måde sætte det rette tema i gang hos seerne uden at resumere alt.

En tredje meget anbefalelsesværdig spib-art også til de komplicerede indslag er den bolsjespib, jeg har kaldt 'det gælder dig'. Den skal forstås meget bredt som en betoning af relevansen for seerne af det, de nu skal se. En sådan spib giver seerne mulighed for at få den rette indfaldsvinkel til indslaget. Hvorfor skal de se det her, hvilken betydning har det for dem/landet, og hvad skal de især lægge mærke til?

Et resumé er ikke altid det klareste. Desuden har det den ulempe, at det kan fjerne enhver motivation for at se indslaget. Man ved jo det hele i forvejen. Det kan ligefrem irritere seerne, især når spib'en direkte gentages i indslaget, og det sker ikke så sjældent.

Værre går det naturligvis, når studieværten tydeligt viser, at han ikke kender indslaget og derfor ikke har reddet en uheldig spib eller måske lige frem gør den værre i fremførelsessituationen.

Danskerne er blevet en nation af spillere. Der spilles store summer på alt, Tips, Lotto, Skrabeklader - på alt, hvad der kan give gevinst.

Studieværten præsenterer denne spib med en munter, energisk tone og med et smil på læben. Seerne skal tilsyneladende forvente, at der kommer noget opmuntrende eller i hvert fald ikke alt for alvorligt stof. Men seerne bliver overraskede. Spib'en er nemlig optakt til advarende indslag om rente-gambling i forbindelse med huslån. Helt i mod-

strid med studieværtens glade fortællen om spilleri i spib'en, er indslagens fokus en advarsel.

En helt anden rolle spiller studieværten i denne spib:

De to stridende parter i Angolas borgerkrig underskrev i dag en fredsaftale. Men oprørslederen fra den højreorienterede guerilla-bevægelse UNITA dukkede ikke op til fredsceremonien, så mange frygter, at kampene vil bryde ud igen.

Studieværten fortæller direkte med god kontakt om en udvikling i en borgerkrig, der ligger langt tilbage i mediehistorikken. Det slås i første sætning fast, at det drejer sig om en borgerkrig, og at vi befinder os i Angola. Dernæst præsenteres den oprørske part i krigen, guerilla-bevægelsen UNITA. Og til slut den seneste udvikling i borgerkrigen, som indslaget nu vil gøre rede for. En god opbygning, der også fortælles direkte med troværdig kontakt. En detalje i oplæsningen er, at studieværten kigger ned i manuskriptet, da hun skal nævne guerilla-bevægelsens navn, som for at være sikker på, at det er helt korrekt. Et sådant samspil mellem teleprompter og manuskript virker mægtig godt i fremførelsen - formidlingen er sikker, troværdig og velforberedt.

Studieværtens komplekse rolle

Studieværten er både konferencier, guide, formidler og formilder. For at begynde med de to første begreber er der ingen tvivl om, at studieværten ved forankringen af nyhederne i rum og tid fungerer som en art konferencier. Han sidder i studiet ('det fælles rum') og præsenterer alle indslagene (i den fælles nutid) - som analysen viste langt de fleste gange ved hjælp en art resumé-spib. Når indslagene slutter, er det igen studieværten, der toner frem på skærmen. Vi er tilbage i studiet - lige nu og her, men kun for en kort bemærkning, så sendes vi afsted igen til et af verdens brændpunkter.

Nudansk ordbog definerer 'konferencier' som "person, der ved kabaretfeststillinger og lignende præsenterer de optrædende." 'Guide' derimod defineres kort som 'vejviser,' oprindelig lånt fra germansk 'witan' i betydningen 'vise en retning'. Der er mere end blot nuancer til forskel mellem de to begreber benyttet i denne forbindelse. Mens konferencieren kun præsenterer, skal guiden altså også

visе en retning.

Min analyse tyder på, at det er konferencier-rol-len, der dominerer. Som blandt andet spib-optæl-lingen viser, er det styrende for studieværtens for-midling ikke hensynet til, hvad seerne har behov for at vide for at forstå indslaget og evt. relatere det til deres egen hverdag.

Denne påstand kunne modsiges af den store brug af resuméer i spib'erne. Er det ikke vejvisning, kunne man spørge. Her fortæller studieværten jo seerne, hvad der skal ske. Det er da også en ydre vejvisning, men ikke en vejvisning, der hjælper seerne til bedre at forstå og forholde sig til indholdet. Seerne overlæsses med informationer i form af klassiske resuméer, der i bedste fald keder, fordi de gør indslaget overflødigt, i værste fald forvirrer og efterlader seerne med en følelse af afmagt, fordi de ikke forstår, hvad det drejer sig om. Derfor vil jeg holde fast ved, at den mere overfladiske kon-ferencier-rolle dominerer.

En forklaring kunne være, at studieværten simpelthen ikke er nok inde i de enkelte indslag til at kunne guide seerne. Arbejdsdagen på redak-tionen begynder allerede ved det første redak-tionsmøde kl. 9.30, men efter en stille formiddag og næsten lige så stille eftermiddag, går det lynhurtigt hen på eftermiddagen. Indslagene er ofte sent færdige, og journalisternes udkast til spib og efterspib kommer lige så sent. Kort sagt: Arbejdspresset er meget stort fra sidst på eftermiddagen til udsendel-sens begyndelse, og det er svært at nå at se indslag-ene.

Men det bør være et krav, at studieværten har set *alle* indslag¹⁸, eller i det mindste, at studieværten er blevet briefet af journalisten bag indslaget, så han ved, hvad det er, han skal vise seerne. Og det er ikke nok at kende vinklen og et resumé af indholdet - også billederne skal beskrives, så studie-værten ved, hvad seerne skal opleve.

I USA er studieværterne ofte også redaktionssekre-tærer på programmerne, dvs. at de tilrettelægger programmet og fremfor alt har ansvaret for udsen-delsen. Dette ansvar har studieværten ikke i DR. Redaktionssekretær er en selvstændig funktion - han tilrettelægger strukturen og ser alle indslag, før de sendes. Det er ham, journalisterne løbende briefer om udviklingen i historien, mens studie-værten ofte skal gøre en ekstra indsats for at blive

informeret, hvilket der ikke altid er tid til sidst på eftermiddagen.

Når man i DR har valgt en sådan fordeling af arbejdet, er det meget vigtigt, at man indarbejder arbejds-gange, der forhindrer, at studieværten blot bliver en marionet. Man må sørge for, at studie-værten er velorienteret om samtlige indslag - og helst har set dem. Emnet forvandles i det øjeblik, studieværten gør det til sit emne; det afslører sin retoriske dimension med det talende menneske i centrum. Det er derfor essentielt, at det virkelig er hans emne, at han forbinder noget med det og - omend han skal være upartisk alligevel i en eller anden udstrækning - forholder sig til det.¹⁹

Hvis studieværten skal virke som en troværdig bærer af det olympiske overblik er denne indsigt også nødvendig. Det olympiske overblik er formid-lerens, den stærke fortæller i den højt organiserede fortælling, men det er også formidlerens - den tro-værdige autoritet og mennesket bag skjalden, der via sit overblik efter alle ulykkerne alligevel med et smil ønsker os fortsat god aften og dermed forsik-rer os om, at verden står endnu, i hvert fald her i stuen og i studiet i TV-Byen.

Men bagved en sådan prioritering af ressourcer-ne ligger grundlæggende en manglende bevidsthed om situationens krav til studieværten og en mang-lende viden om de enkelte genrer og deres spænd-vidde. Ikke kun hos studieværterne, men i hele den journalistiske verden. At formidle en indsigt er ikke et spørgsmål om *højtlæsning* med smil og tempo, men om *oplæsning* af netop det indhold, der giver seerne den bedste mulighed for at forstå nyheder-ne.

19 I den seneste tid er man ovenikøbet fra Danmarks Radios side begyndt at foran-
noncere navnet på TV-Avisens studievært. "Om lidt er Lene Johansen klar med
TV-Avisen." "Nu kommer TV-Avisen med Steen Bostrup." Studieværterne gøres til
trækplaster og sættes i centrum af programmet.

18 Min erfaring er, at de maksimalt ser 10% af dagens indslag.